

Voorwoord

Als je een taal leert of gebruikt, heb je woordenboeken nodig, maar moet je ook snel informatie kunnen vinden over de grammatica. Deze Van Dale Grammatica Nederlands geeft je een compleet overzicht.

Door de presentatie in duidelijke tabellen is deze grammatica overzichtelijk, handig en begrijpelijk. De onderwerpen worden behandeld op verschillende taalniveaus, zodat je de grammatica kunt bestuderen op het niveau dat bij je past.

Dit zijn de kenmerken van de Van Dale Grammatica Nederlands:

- Goed te gebruiken als studieboek ter ondersteuning van taalonderwijs, maar ook heel geschikt voor zelfstudie.
- Het is een praktische gids waarin de Nederlandse grammatica helder en stapsgewijs wordt uitgelegd.
- Elk grammaticaal onderwerp wordt geïntroduceerd met een overzichtspagina.
- De regels worden uitgelegd per niveau op basis van het zogenaamde Europees Referentiekader (ERK). De hoofdstukken volgen een duidelijke opbouw van het basisniveau A1 tot B2 als hoogste niveau.
- Elk niveau heeft een eigen kleur, waardoor het opzoeken heel makkelijk is.
- De grammaticaregels zijn in duidelijke taal geschreven. De uitleg van de regels en de voorbeeldzinnen zijn aangepast aan het ERK-niveau. De voorbeeldzinnen vormen een heldere illustratie bij de grammaticale regels en laten duidelijk zien hoe deze moeten worden toegepast.
- Een volledig overzicht van alle regels van een onderwerp vind je op het hoogste ERK-niveau. Soms ontbreekt er een niveau. Dit betekent dat het onderwerp op dat niveau niet aan bod komt. Alle regels zijn dan al op een lager niveau behandeld of worden pas behandeld op een hoger niveau.

In de verklarende woordenlijst achterin vind je uitleg over grammaticale termen.

De auteur

Oefenen maar!

Grammatica kun je het beste leren door er veel mee te oefenen. Speciaal op verzoek van docenten maakten we daarom het *Van Dale Oefenboek grammatica Nederlands*. De oefeningen sluiten aan bij de theorie in dit boek. Aan het eind van elk hoofdstukje zie je welke oefeningen je kunt gaan doen op jouw ERK-niveau. De antwoorden van de oefeningen vind je op www.vandale.nl/oefenboeken

 Oefening 6-11 pag. 23-26

Richtlijnen van het Europees Referentiekader

Deze Van Dale Grammatica Nederlands is gebaseerd op de richtlijnen van het Common European Framework of Reference (in de Nederlandse vertaling het 'Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen', Nederlandse Taalunie, 2008), kortweg ERK genoemd.

Het Europees Referentiekader (ERK) definieert taalvaardigheid aan de hand van een indeling in niveaus. Het is ontwikkeld door de Raad van Europa en is door de EU geaccepteerd als instrument voor het beschrijven én meten van taalvaardigheid voor de moderne Europese talen.

ERK is een transparant en functioneel systeem, dat steeds meer gebruikt wordt in het onderwijs. De beschrijvingen van de taalniveaus zijn te vinden in de tabel op de volgende bladzijde. Ze geven voor elk niveau aan in welk soort situaties je je kunt redden, en aan welke eisen je moet voldoen op het vlak van taalbeheersing. De taalvaardigheden zijn uitgesplitst in: spreken en gesprekken voeren, lees-, schrijf- en luistervaardigheid. Binnen elke vaardigheid kent het ERK zes niveaus: A1, A2, B1, B2, C1 en C2, waarbij A staat voor basisgebruiker, B voor onafhankelijke gebruiker en C voor vaardige gebruiker.

Beschrijving van de taalniveaus van A1 tot C1

Begrijpen		Spreken		Schrijven	
Luisteren	Lezen	Productie	Interactie		
Ik kan vertrouwde woorden en basiszinnen begrijpen die mezelf, mijn familie en directe concrete omgeving betreffen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk spreken.	Ik kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijvoorbeeld in mededelingen, op posters en in catalogi.	Ik kan eenvoudige uitdrukkingen en zinnen gebruiken om mijn woonomgeving en de mensen die ik ken, te beschrijven.	Ik kan deelnemen aan een eenvoudig gesprek, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzamer spreekt tempo te herhalen of opnieuw te formuleren en mij helpt bij het formuleren van wat ik probeer te zeggen. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer vertrouwde onderwerpen betreffen.	Ik kan een korte, eenvoudige ansichtkaart schrijven, bijvoorbeeld voor het zenden van vakantiegroeten. Ik kan op formulieren persoonlijke details invullen, bijvoorbeeld mijn naam, nationaliteit en adres noteren op een hotelinschrijvingsformulier.	A1
Ik kan zinnen en de meest frequente woorden begrijpen die betrekking hebben op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld basisinformatie over mezelf en mijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Ik kan de belangrijkste punten in korte, duidelijke eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen.	Ik kan zeer korte eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige bewoordingen mijn familie en andere mensen, leefomstandigheden, mijn opleiding en mijn huidige of meest recente baan te beschrijven.	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over vertrouwde onderwerpen en activiteiten betreffen. Ik kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel ik gewoonlijk niet voldoende begrip om het gesprek zelfstandig gaande te houden.	Ik kan korte, eenvoudige notities en boodschappen opschrijven. Ik kan een zeer eenvoudige persoonlijke brief schrijven, bijvoorbeeld om iemand voor iets te bedanken.	A2
Ik kan de hoofdpunten begrijpen wanneer in duidelijk uitgesproken standaarddialect wordt gesproken over vertrouwde zaken die ik regelmatig tegenkom op mijn werk, school, vrije tijd enz. Ik kan de hoofdpunten van veel radio- of tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begrijpen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk gesproken wordt.	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan uitingen op een simpele manier aan elkaar verbinden, zodat ik ervaringen en gebeurtenissen, mijn dromen, verwachtingen en ambities kan beschrijven. Ik kan in het kort redenen en verklaringen geven voor mijn mening en plannen. Ik kan een verhaal vertellen, of de plot van een boek of film weergeven en mijn reacties beschrijven.	Ik kan de meeste situaties aan die zich kunnen voordoen tijdens een reis in een gebied waar de betreffende taal wordt gesproken. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over onderwerpen die vertrouwd zijn, of mijn persoonlijke belangstelling hebben op die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).	Ik kan eenvoudige samenhangende tekst schrijven over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Ik kan persoonlijke brieven schrijven waarin ik mijn ervaringen en indrukken beschrijf.	B1
Ik kan een langer betoog en lezingen begrijpen en zelfs complexe redeneringen volgen, wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. Ik kan de meeste nieuws- en actualiteitenprogramma's op de tv begrijpen. Ik kan het grootste deel van films in standaarddialect begrijpen.	Ik kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijds literair proza begrijpen.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen presenteren over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interessegebied. Ik kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voordelen en nadelen van diverse opties uiteenzetten.	Ik kan zodanig deelnemen aan een vloeiend en spontaan gesprek, dat normale uitwisseling met moedertaalsprekers redelijk mogelijk is. Ik kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin mijn standpunten uitleggen en ondersteunen.	Ik kan een duidelijke, gedetailleerde tekst schrijven over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interesses. Ik kan een opstel of verslag schrijven, informatie doorgeven of redenen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tégen een specifiek standpunt. Ik kan brieven schrijven waarin ik het persoonlijk belang van gebeurtenissen en ervaringen aangeef.	B2
Ik kan een langer betoog begrijpen, zelfs wanneer dit niet duidelijk gestructureerd is en wanneer relaties slechts impliciet zijn en niet expliciet worden aangegeven. Ik kan zonder al te veel inspanning tv-programma's en films begrijpen.	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarden. Ik kan gespecialiseerde artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over complexe onderwerpen en daarbij sub-thema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder merkbaar naar uitdrukkingen te hoeven zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere sprekers relateren.	Ik kan me in duidelijke, goed gestructureerde tekst uitdrukken en daarbij redelijk uitgebreid standpunten uiteenzetten. Ik kan in een brief, een opstel of een verslag schrijven over complexe onderwerpen en daarbij de voor mij belangrijke punten benadrukken. Ik kan schrijven in een stijl die is aangepast aan de lezer die ik in gedachten heb.	C1

Inhoud

Voorwoord		5
Richtlijnen van het Europees Referentiekader		6
Afkortingen		13
Deel I Woordsoorten		15
Lidwoord		16
Bepaald lidwoord	A1	17
Bepaald lidwoord	B1	18
Bepaald lidwoord	B2	20
Onbepaald lidwoord	A1	22
Onbepaald lidwoord	B1	23
Geen lidwoord	A2	24
Geen lidwoord	B2	25
Zelfstandig naamwoord		26
Zelfstandig naamwoord	A1	27
Zelfstandig naamwoord	A2	28
Zelfstandig naamwoord	B1	29
Zelfstandig naamwoord	B2	31
Samengesteld zelfstandig naamwoord	A2	34
Samengesteld zelfstandig naamwoord	B2	35
Uitzondering bij meervoud	A2	37
Uitzondering bij meervoud	B1	38
Uitzondering bij meervoud	B2	39
Verkleinwoord	A1	42
Verkleinwoord	B1	43
Bijvoeglijk naamwoord		45
Bijvoeglijk naamwoord	A1	46
Bijvoeglijk naamwoord	A2	47
Bijvoeglijk naamwoord	B1	48
Bijvoeglijk naamwoord	B2	51
Trappen van vergelijking		55
Trappen van vergelijking	A1	56
Trappen van vergelijking	B1	57
Telwoord		59
Hoofdtelwoord	A1	60
Hoofdtelwoord	A2	62
Rangtelwoord	A2	67
Onbepaald telwoord	A2	69
Onbepaald telwoord	B1	70
Voornaamwoord		72
Persoonlijk voornaamwoord: onderwerp	A1	73
Persoonlijk voornaamwoord: onderwerp	B1	75
Persoonlijk voornaamwoord: voorwerp	A1	78
Persoonlijk voornaamwoord: voorwerp	B1	80
Persoonlijk voornaamwoord: voorwerp	B2	83
Wederkerend voornaamwoord	A2	86
Wederkerend voornaamwoord	B1	88
Wederkerend voornaamwoord	B2	90

Wederkerig voornaamwoord	A2	92
Wederkerig voornaamwoord	B1	93
Bezittelijk voornaamwoord: bijvoeglijk	A1	94
Bezittelijk voornaamwoord: bijvoeglijk	B1	96
Bezittelijk voornaamwoord: bijvoeglijk	B2	99
Bezittelijk voornaamwoord: zelfstandig	B1	102
Aanwijzend voornaamwoord	A1	103
Aanwijzend voornaamwoord	A2	104
Aanwijzend voornaamwoord	B2	105
Onbepaald voornaamwoord	A1	108
Onbepaald voornaamwoord	A2	109
Onbepaald voornaamwoord	B2	111
Betrekkelijk voornaamwoord	A2	114
Betrekkelijk voornaamwoord	B2	115
Vragend voornaamwoord	A1	118
Vragend voornaamwoord	A2	119
Vragend voornaamwoord	B1	120
Voorzetsel		122
Voorzetsel	A1	123
Voorzetsel	B1	125
Bijwoord		130
Bijwoord	A2	131
Bijwoord	B1	133
Het bijwoord 'er'	B1	137
Voegwoord		138
Voegwoord	A1	139
Voegwoord	A2	140
Voegwoord	B1	142
Deel II Werkwoorden		145
Soorten werkwoorden		146
Vervoegen		147
Schema zwakke werkwoorden		148
Vervoeging sterke werkwoorden	A2	150
Vervoeging sterke werkwoorden	B1	153
Regelmatige werkwoorden		156
Onvoltooid tegenwoordige tijd	A1	157
Onvoltooid tegenwoordige tijd	B1	159
Onvoltooid verleden tijd		161
Onvoltooid verleden tijd	A2	162
Onvoltooid verleden tijd	B2	163
Voltooide tijd		164
Voltooid tegenwoordige tijd	A2	165
Voltooid tegenwoordige tijd	B1	167
Voltooid tegenwoordige tijd	B2	169
Voltooid verleden tijd	B2	171

Toekomende tijd		172
Toekomende tijd	A2	173
Toekomende tijd	B1	174
Voltooid tegenwoordige toekomstige tijd	B1	175
Verleden toekomstige tijd		176
Onvoltooid verleden toekomstige tijd	A2	177
Onvoltooid verleden toekomstige tijd	B1	178
Onvoltooid verleden toekomstige tijd	B2	179
Voltooid verleden toekomstige tijd	B2	180
Gebiedende wijs		181
Gebiedende wijs	A2	182
Gebiedende wijs	B1	183
Hebben en zijn		184
Hebben in de onvoltooid tegenwoordige tijd	A1	186
Zijn in de onvoltooid tegenwoordige tijd	A1	187
Hebben en zijn in de voltooid tegenwoordige tijd	A2	188
Modale werkwoorden		189
Schema modale werkwoorden		190
Modale werkwoorden	A1	191
Modale werkwoorden	A2	192
Modale werkwoorden	B1	193
Eenlettergrepige werkwoorden		194
Werkwoorden van één lettergreep: onvoltooid tijd	A2	194
Werkwoorden van één lettergreep: voltooid tijd	A2	195
Scheidbaar werkwoord		196
Scheidbaar werkwoord	B1	197
Scheidbaar werkwoord	B2	198
Wederkerend werkwoord		200
Schema wederkerend werkwoord		201
Wederkerend werkwoord	A2	202
Onpersoonlijk werkwoord		203
Onpersoonlijk werkwoord	A1	204
Lijdende vorm		205
Schema lijdende vorm		206
Lijdende vorm	B2	207
Bijzonderheden in de betekenis van sommige werkwoorden		209
Bijzonderheden in betekenis en gebruik van werkwoorden	A2	210
Bijzonderheden in betekenis en gebruik van werkwoorden	B1	211
Werkwoorden met een vast voorzetsel		214
Deel III Zinsbouw		216

Zinsdelen		217
Zin		218
Gewone zin	A1	219
Gewone zin: algemeen	A2	220
Gewone zin: voorzetselgroep	A2	221
Gewone zin: meewerkend voorwerp	A2	222
Gewone zin: inversie	A2	223
Vraagzin	A2	224
Zin in gebiedende wijs	A2	225
Samengestelde zin: hoofdzin + hoofdzin	B1	226
Samengestelde zin: hoofdzin + bijzin	B1	227
Verklaring grammaticale termen		228

Lidwoord

lidwoord *artikel*

Het **lidwoord** of **artikel** staat voor het zelfstandig naamwoord.

Het lidwoord kan *bepaald* of *onbepaald* zijn.

Het **bepaald lidwoord** gebruik je om aan te geven dat iets of iemand bekend is.

enkelvoud	mannelijk	de	> de man
	vrouwelijk	de	> de vrouw
	onzijdig	het	> het kind

meervoud	mannelijk	de	> de mannen
	vrouwelijk	de	> de vrouwen
	onzijdig	de	> de kinderen

Het **onbepaald lidwoord** gebruik je om aan te geven dat iets of iemand onbekend is.

enkelvoud	mannelijk	een	> een man
	vrouwelijk	een	> een vrouw
	onzijdig	een	> een kind

Bepaald lidwoord

enkelvoud	mannelijk - vrouwelijk	onzijdig
meervoud	de	het
	de	de

lidwoord de

1. **De** gebruik je voor mannelijke en vrouwelijke zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud.
 - > **de** vrouw, **de** man, **de** tafel, **de** stoel, **de** grond, **de** boom, **de** kat, **de** koe, **de** fabriek
2. **De** gebruik je voor alle zelfstandige naamwoorden in het meervoud.
 - > **de** vrouwen, **de** mannen, **de** tafels, **de** stoelen, **de** bomen, **de** katten, **de** koeien, **de** fabrieken
3. **De** gebruik je ook voor het-woorden in het meervoud.
 - > **de** boeken, **de** kinderen, **de** vliegtuigen, **de** benen, **de** vakken, **de** ramen, **de** spellen
4. **De** gebruik je voor personen en voor de meeste dieren.
 - > **de** bakker, **de** dokter, **de** moeder, **de** ezel, **de** kat, **de** hond, **de** leeuw

lidwoord het

5. **Het** gebruik je voor onzijdige zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud.
 - > **het** boek, **het** kind, **het** vliegtuig, **het** been, **het** vak, **het** raam, **het** spel
6. **Het** gebruik je voor verkleinwoorden.
 - > **het** meisje, **het** tafeltje, **het** bloempje

gebruik van de en het

7. **De** en **het** gebruik je als je weet over welke persoon, over welk dier of over welke zaak het gaat.
 - > Ik heb een nieuwe buurman. > **De** buurman is aardig.
 - > Maria en Jan kopen een huis. > **Het** nieuwe huis is heel groot.
8. Tussen het **lidwoord** en het zelfstandig naamwoord mag een bijvoeglijk naamwoord staan.
 - > de auto > **de** gele auto
 - > het boek > **het** dikke boek
 - > een jurk > **de** mooie jurk

Voorzetsel

plaats

richting reden

oorzaak

doel

middel

tijd

andere voorzetsels

aan, achter, bij, boven, buiten, in, naast, onder, op, tegen, tegenover, tussen, voor
 door, in, langs, naar, om, over, tot, van
 om
 door
 aan, naar, om
 met, op
 in, na, om, op, over, tot, tussen, vanaf, voor
 zonder

plaats

1. **aan** > De klok hangt **aan** de muur.
2. **achter** > **Achter** het huis ligt een rivier.
3. **bij** > Ik ben **bij** mijn oma.
4. **boven** > Het vliegtuig vliegt **boven** de wolken.
5. **buiten** > Zij werkt **buiten** de deur.
6. **in** > Hij is **in** huis.
> De kat ligt **in** zijn doos.
7. **naast** > Mijn huis staat **naast** een kerk.
8. **onder** > **Onder** het bed lag een koffer.
9. **op** > Het kopje staat **op** tafel.
> De vogel zit **op** de tak.
10. **tegen** > De man leunt **tegen** de muur.
11. **tegenover** > Mijn huis staat **tegenover** de bank.
12. **tussen** > Kees zit **tussen** Ria en Brigitte.
13. **voor** > **Voor** het huis ligt een tuin.

richting

14. **door** > Ik loop **door** de keuken naar de kamer.
15. **in** > Ellen stapt **in** de bus.
16. **langs** > **Langs** het huis loopt een weg.
17. **naar** > Ik ga **naar** de stad.
> Moeder loopt **naar** de tuin.
18. **om** > Ik rijd met mijn fiets een rondje **om** het meer.
19. **over** > De man loopt **over** de brug naar het centrum.

Onvoltooid tegenwoordige tijd

ik jij, je, u hij, zij, ze, het wij, we jullie zij, ze	werken werk werkt werkt werken werken werken	branden brand brandt brandt branden branden branden	maken maak maakt maakt maken maken maken	wachten wacht wacht wacht wachten wachten wachten	pakken pak pakt pakt pakken pakken pakken

vorm

- In de **o.t.t.** hoef je alleen de werkwoorden **in het enkelvoud** te vervoegen. Hiervoor zoek je eerst de **stam**. De stam vind je meestal door -en van de infinitief af te halen. Alle personen in het enkelvoud krijgen stam + t, behalve *ik*.
De vorm voor het *meervoud* is gelijk aan de *infinitief*.
 - > **Ik slaap** altijd 8 uur.
 - > Jij **werkt** morgen samen met mij.
 - > U **moet** gepast betalen, meneer Jansen.
 - > Hij **woont** met zijn broer samen.
 - > Zij **drinkt** geen alcohol.
 - > De machine **werkt** niet meer.
 - > De mannen *werken* de hele dag in de kou.
- Staat het onderwerp **jij** of **je** achter de *persoonsvorm*, dan schrijf je geen -t achter de stam.
 - > *Fiets je* met me mee?
 - > *Vind je* mijn nieuwe schoenen mooi?
 - > *Houd je* van scherp gekruid eten?
- Als je achter de *persoonsvorm* staat, maar geen **onderwerp** is, dan schrijf je wel -t achter de stam.
 - > *Fietst je* **broer** met ons mee?
 - > *Vindt je* **moeder** dat wel goed?
 - > *Houdt je* **vriend** van scherp gekruid eten?

spelling

- Staan in de infinitief **twee verschillende medeklinkers** vóór -en, dan haal je voor de *stam* alleen -en weg.
 - > **werken** > werk > Ik *werk* tot 10 uur.
 - > **drinken** > drink > Hij *drinkt* 's morgens een glas water.
- Staan in de infinitief **één klinker en één medeklinker** vóór -en, dan **verdubbelt** de klinker in de *stam*.
 - > **lopen** > **loop** > Els *loopt* elke dag vijf kilometer.
 - > **maken** > **maak** > Ik *maak* koffie voor je.
- Staan in de infinitief **één klinker en twee dezelfde medeklinkers** vóór -en, dan haal je voor de *stam* één medeklinker weg. Aan het eind van een woord staan nooit twee dezelfde medeklinkers.
 - > **bakken** > **bak** > Jij *bakt* een taart.
 - > **likken** > **lik** > Jip *likt* aan het ijsje.
- Staan in de infinitief **twee verschillende klinkers** en **één medeklinker** vóór -en, dan haal je voor de *stam* alleen -en weg.
 - > **zoeken** > **zoek** > Hij *zoekt* zijn sleutels.
 - > **kijken** > **kijk** > Ik *kijk* graag naar het nieuws op televisie.
- Staat in de infinitief een -v of -z vóór -en, dan wordt in de *stam* de -v een -f en de -z een -s. Aan het eind van een woord staat nooit een -v of een -z.
 - > **geven** > **geef** > Wouter *geeft* haar tien euro.
 - > **graven** > **graaf** > Jij *graaft* een gat.
 - > **reizen** > **reis** > Ik *reis* altijd met de trein naar mijn werk.

9. Als de stam, de ik-vorm, op een **-d** eindigt, dan krijgen de andere personen in het enkelvoud **-dt** aan het eind van het woord.
10. Als de stam op een **-t** eindigt, dan komt er geen extra **-t** bij.
11. Valt bij werkwoorden die eindigen op **-elen** of **-eren** de klemtoon op **-el** of **-er**, dan verdubbelt de **-e** in de stam.
12. De **o.t.t.** gebruik je voor een actie of toestand die nu, op dit moment gebeurt en voor een actie of toestand die blijft of die je herhaalt.
13. De **o.t.t.** gebruik je voor een actie of toestand in de toekomst. Er staat dan vaak een tijdsbepaling in de zin zoals: morgen, straks, volgende week, enz.
14. De **o.t.t.** gebruik je in zinnen die altijd gelden.
- > **word**
> **brand**
> **rijd**
- > **wacht**
> **praat**
- > **bevelen**
> **spelen**
> **aarzelen**
> **wandelen**
> **accepteren**
> **activeren**
> **bibberen**
- > Jij **wordt** ziek zo zonder jas.
> Het gas **brandt** onder de pan.
> De auto **rijdt** veel te hard.
- > Ze **wacht** al uren op de bus.
> De man **praat** ontzettend hard.
- > Ik **beveel** je deze wijn van harte aan.
> **Speel** je een partijtje mee met ons?
> Ik **aarzel** nog steeds of ik die baan zal nemen of niet.
> Wandel je mee met ons?
> Deze machine **accepteert** geen muntgeld.
> Morgen **activeer** ik de rekening.
> Anja **bibbert** van de kou.

gebruik

- > Ik **klop** de eieren.
> Hij **is** dierenarts.
> Jij **laat** 's ochtends de hond uit.
- > Ik **ga** morgen vroeg naar mijn werk.
> Volgende week **neemt** het college een besluit.
- > Een vogel **heeft** veren.
> Ballen **zijn** rond.

Onvoltooid verleden tijd

onvoltooid verleden tijd *imperfectum*

De **onvoltooid verleden tijd** of **imperfectum** heeft twee vormen: enkelvoud en meervoud. Dit geldt voor regelmatige en voor onregelmatige werkwoorden.

enkelvoud
meervoud

regelmatig	onregelmatig
werkte	ging
werkten	gingen

De **onvoltooid verleden tijd** gebruik je om iets te beschrijven.

> Terwijl ik de opdracht maakte, **luisterde** ik naar de radio.

De **onvoltooid verleden tijd** gebruik je om een verhaal te vertellen.

> Ria **ging** het huis binnen. Ze **deed** heel voorzichtig, want het **was** donker.

De **onvoltooid verleden tijd** gebruik je om te vertellen wat je vroeger vaak deed.

> Toen ik klein **was**, **gingen** we elke woensdag naar mijn oma.
> Ron **was** als kind heel vaak ziek.

onvoltooid verleden tijd

ik
jij, je, u
hij, zij, ze, het
wij, we
jullie
zij, ze

werkte
werkte
werkte
werkten
werkten
werkten

brandde
brandde
brandde
brandden
brandden
brandden

wachtte
wachtte
wachtte
wachtten
wachtten
wachtten

maakte
maakte
maakte
maakten
maakten
maakten

pakte
pakte
pakte
pakten
pakten
pakten

Onvoltooid verleden tijd

ik
jij, je, u
hij, zij, ze, het
wij, we
jullie
zij, ze

werken
werkte
werkte
werkte
werkten
werkten
werkten

branden
brandde
brandde
brandde
brandden
brandden
brandden

wachten
wachtte
wachtte
wachtte
wachtten
wachtten
wachtten

maken
maakte
maakte
maakte
maakten
maakten
maakten

pakken
pakte
pakte
pakte
pakten
pakten
pakten

vorm

- Voor de juiste vorm in de onvoltooid verleden tijd zoek je bij de regelmatige werkwoorden eerst de **stam**.

> werken > branden > huilen	> werk > brand > huil
- Je schrijft **-te(n)** achter de stam als de stam eindigt op -t, -f, -k, -s, -ch of -p. Deze letters kan je onthouden met het ezelsbruggetje *'t kofschip of 't fokschaap*.

> werkte > werkten	> waste > wasten
- Je schrijft **-de(n)** achter de stam als de laatste letter van de stam niet in *'t kofschip* staat.

> belde > belden	> huilde > huilden
- Eindigt de stam op een **-d** dan komt er **-de(n)** achter. Eindigt de stam op een **-t** dan komt er **-te(n)** achter

> brand > wacht > groet	> brandde(n) > wachtte(n) > groette(n)
- Eindigt de stam op een **-f**, maar eindigt het hele werkwoord op **-ven**, dan komt er **-de(n)** achter.

> leven > durven	> leefde(n) > durfde(n)
- Eindigt de stam op een **-s**, maar eindigt het hele werkwoord op **-zen**, dan komt er **-de(n)** achter.

> reizen > blozen	> reisde(n) > bloosde(n)
- De vorm met **-de** en **-te** gebruik je voor enkelvoud, **-den** en **-ten** gebruik je voor meervoud.
 - > Hij **danste** bij een beroemd ballet.
 - > Zij **dansten** de hele nacht.
 - > Wim **belde** de dokter voor een recept.
 - > **Belden** jullie vaak naar je familie?

gebruik

- De **onvoltooid verleden tijd** (o.v.t.) gebruik je om iets te beschrijven.

> Toen ik op de universiteit zat, woonde ik op kamers.
- De **o.v.t.** gebruik je voor handelingen die vlak na elkaar hebben plaatsgevonden.

> Ik kwam thuis, deed mijn jas en schoenen uit en ging op de bank zitten.
- De **o.v.t.** gebruik je als iets vroeger vaak gebeurde of een gewoonte was.

> In zijn studententijd ging hij altijd laat naar bed.

Onvoltooid verleden tijd

ik jij, je, u hij, zij, ze, het wij, we jullie zij, ze	werken werkte werkte werkte werkten werkten werkten	branden brandde brandde brandde brandden brandden brandden	wachten wachtte wachtte wachtte wachtten wachtten wachtten	maken maakte maakte maakte maakten maakten maakten	pakken pakte pakte pakte pakten pakten pakten

vorm

- Je schrijft **-te(n)** achter de stam als de stam eindigt op -t, -f, -k, -s, -ch of -p (*'t kofschip*). In andere gevallen schrijf je **-de(n)**, ook als er aan het eind van de stam *klinkers* staan.
 - > Hij fiet**ste** met een noodgang de heuvel af en stop**te** net op tijd.
 - > We duw**den** de kapotte auto zo snel mogelijk aan de kant.
 - > Zij gooi**den** hun bagage in de kofferbak van de auto en stapten snel in.
- Eindigt de stam op een **-d** dan komt er **-de(n)** achter. Bij **-t** komt er **-te(n)** achter.
 - > De schilder brand**de** de oude verf van het hout af, waarna hij de deur schuurde.
 - > Wij wacht**ten** bij de Burgerlijke Stand netjes tot wij geroepen werden.
- Eindigt de stam op een **-f** of een **-s**, maar eindigt de infinitief op **-ven** of **-zen**, dan komt er **-de(n)** achter.
 - > Vroeger leef**den** er nog wolven in Nederland.
 - > Hij reis**de** een jaar lang kriskras door heel Europa heen.
- De vorm **-de** en **-te** gebruik je voor alle personen enkelvoud, **-den** en **-ten** gebruik je voor alle personen meervoud.
 - > Bel**de** je net met iemand van kantoor of bel**de** je privé?
 - > Vroeger werk**ten** veel mensen hun hele leven bij hetzelfde bedrijf.

gebruik

- De onvoltooid verleden tijd gebruik je om iets in het verleden te beschrijven, bij handelingen vlak achter elkaar, en als iets vroeger vaak gebeurde of een gewoonte was.
 - > De muren van de hotelkamer **hingen** vol met vreemde schilderijen.
 - > Hij **kwam** thuis, **hing** zijn jas op aan de kapstok, **trok** zijn schoenen uit en **ging** op de bank zitten.
 - > Toen ik jong was, **ging** ik elk weekend stappen.
- De **o.v.t.** gebruik je in een bijzin als in de hoofdzin een werkwoord in de *o.v.t.* of in de *v.v.t.* staat.
 - > Zij *vroeg* me of ik mijn tekeningen een keer **wilde** laten zien.
 - > Vera *had gezegd* dat ze nooit meer **terugkwam**.
- De **o.v.t.** gebruik je bij een onwerkelijkheid.
 - > Als ik niet **hoefde** te werken, **nam** ik weer een hond.

Voltooid tijd

voltooid tijd *perfectum*

De **voltooid tijd** of **perfectum** gebruik je voor een actie of toestand in het verleden, die afgelopen is.

- > Ik **heb** het boek **gelezen**.
- > Hij **had** dat niet eerder **gezien**.
- > Wij **zijn** dit jaar in Rome **geweest**.
- > Ik **was** er nooit eerder **geweest**.

Er is een voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.).

- > Sabina **heeft** een auto **gekocht**.

Er is een voltooid verleden tijd (v.v.t.).

- > Zij **had** nog nooit eerder een auto **gekocht**.

De **voltooid tijd** maak je met het hulpwerkwoord **zijn** of **hebben** en een **voltooid deelwoord**.

- > De man **heeft** een nieuwe fiets **gekocht**.
- > De kat **was** van het dak **gevallen**.

hebben gebruik je

met alle *overgangelijke werkwoorden*

- > Gitta **heeft** een appel *gegeten*.

met enkele *onovergangelijke werkwoorden* die een voortdurende situatie aangeven

- > Gisteren **hebben** we urenlang *gewandeld*.

met alle *wederkerende werkwoorden*

- > Vader **heeft** zich vanmorgen *geschoren*.

zijn gebruik je

met alle *onovergangelijke werkwoorden* die een verandering aangeven

- > Jacco **is** enorm *gegroeid*.
- > Ik **ben** voor mijn rijbewijs *geslaagd*.

met *werkwoorden in de passieve vorm*

- > Ik **ben** door de politie *verhoord*.

v.t.t.

ik
jij, je, u
hij, zij, ze, het
wij, we
jullie
zij, ze

hulpww.
hebben

heb
hebt
heeft
hebben
hebben
hebben

voltooid deelw.

werken
gewerkt
gewerkt
gewerkt
gewerkt
gewerkt
gewerkt

hulpww.

zijn
ben
bent
is
zijn
zijn
zijn

voltooid deelw.

slagen
geslaagd
geslaagd
geslaagd
geslaagd
geslaagd
geslaagd

v.v.t.

ik, jij, u, hij, zij, het
wij, jullie, zij

had
hadden

gewerkt
gewerkt

was
waren

geslaagd
geslaagd

Voltooid tegenwoordige tijd

ik	werken		slagen	
jij, je, u	heb	gewerkt	ben	geslaagd
hij, zij, het	hebt	gewerkt	bent	geslaagd
wij, we	heeft	gewerkt	is	geslaagd
jullie	hebben	gewerkt	zijn	geslaagd
zij, ze	hebben	gewerkt	zijn	geslaagd

hulpwerkwoord

- De voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.) maak je met de onvoltooid tegenwoordige tijd van **hebben** of **zijn** en een *voltooid deelwoord*.
 - > De beste **heeft** *gewonnen*.
 - > Hij **is** op school *geweest*.
- De **hulpwerkwoorden** geven als extra informatie dat iets afgelopen is.
 - > Ik **ben** gisteren gevallen.
 - > Zij **heeft** het boek gelezen.
 - > Moeder **heeft** boodschappen gedaan.
- Hebben* gebruik je als hulpwerkwoord om de **voltooid tijd** van overgankelijke werkwoorden te maken. Overgankelijke werkwoorden kunnen een *lijdend voorwerp* bij zich hebben.
 - > Ik **heb** een appel **gegeten**.
 - > Zij **heeft** een tas **gekocht**.
- Hebben* gebruik je als hulpwerkwoord om de **voltooid tijd** van wederkerende werkwoorden te maken.
 - > Mijn vader **heeft** zich **geschoren**.
 - > Ik **heb** me met koud water **gewassen**.
 - > Hij **heeft** zich **vergist**.
- Hebben* gebruik je in de voltooid tijd met de **woorden die het weer aangeven**.
 - > Het **heeft** gisteren **gesneeuwd**.
 - > Het **heeft** de hele nacht **gestormd**.
- Zijn* gebruik je in de voltooid tijd met de **onovergankelijke werkwoorden** die een verandering aangeven. Onovergankelijke werkwoorden kunnen geen lijdend voorwerp bij zich hebben.
 - > Peter **is** naar Engeland **gevlagen**.
 - > Haar dochter **is** **geslaagd** voor het examen.
 - > De plant **is** hard **gegroeid**.

voltooid deelwoord

- Het voltooid deelwoord maak je door vóór de stam **ge-** te zetten en na de stam een **-d** of een **-t**.
 - > ge + stam + d/t = voltooid deelwoord
 - > ge + trouw + d = **getrouwd**
 - > ge + werk + t = **gewerkt**
- Je gebruikt het woord **'t kofschip** om te weten of je **-d** of **-t** achter de stam zet.
 - > **'t kofschip**
- Als de laatste letter van de stam een medeklinker is die in *'t kofschip* staat, dan schrijf je een **-t** achter de stam.
 - > gewerkt
 - > gefietst
 - > gestopt
- Als de laatste letter van de stam niet in *'t kofschip* staat, dan schrijf je een **-d**.
 - > gebouwd
 - > gekend
 - > gedroomd
 - > gegooïd